



# TRANSATLANTICKÉ LISTY

(STRATEGICKÉ ŠTÚDIE)

## OBSAH

### Katarína Pevná:

Korene "arabskej revolúcie" a budúci politický vývoj /2

### Jozef Hudec:

Egypt: Arab spring or winter? /8

### Erzsébet N. Rózsa -

### Lászlo Tüske:

Libya: The other way or are really the tribes ruling the agenda? /12

### Radoslav Kusenda:

Líbya: Perspektívy a odpovede medzinárodného spoločenstva /17



## TRANSATLANTICKÉ LISTY

ČÍSLO 2/2011

### REDAKČNÁ RADA

Matúš Korba

Marian Majer

Rebecca Murray

Lucia Najšlová

Andrej Nosko

Ivo Samson

Vladimír Tarasovič

**Transatlantické listy  
vychádzajú s finančnou  
podporou NATO**

## EDITORIÁL

Milí priatelia, čitatelia,

bezpečnosť a bezpečnostná situácia oblasti transatlantického regiónu sa v porovnaní s hodnotením úvodníku v predchádzajúcom čísle Transatlantických listov dramaticky nezmenila. Počiatkom roka 2011 výkonný riaditeľ CENAA (Samuel Arbe) konštatoval vo svojom príhovore okrem iného problémy v Bielorusku a v severnej Afrike, menovite v Tunisku a v Egypte. Vtedy ešte bolo na mieste otázka, či v arabskom svete ide o "revolúcie", alebo o "nové revolúcie", poprípade o rebélie? Vzbury? Prevraty? Povstania? Systémové zmeny? Alebo iba zmeny režimu?

Leto 2011 nám zatiaľ nedáva odpovede ani na terminologické definície udalostí, ani na prognózy. Malo by nás predovšetkým zaujímať, ako sa tieto posuny v chaotickom arabskom svete prejavia v prostredí, do ktorého sa Európa bezpečnostne integrovala. A tu narážame na množstvo premenných veličín: má sa transatlantický svet brániť? A ako? Nečinnosťou? Pasívnou policajnou prevenciou alebo aktívnym vývozom obrany do čoraz menej transparentného arabsko-muslimského sveta?

Existuje niekoľko scenárov, ktoré sú ale vždy napadnuteľné. Jeden z nich je „kapituláčny“: Všetci sme príslušníkmi regiónu Stredozemia a preto pomôžeme – dodávajme humanitárnu pomoc, ťažkajme sa na porušovanie ľudských práv, ale politicky a už vôbec nie vojensky neintervenujme. Iný scenár môže znieť: nech si to „Arabi“ vyriešia sami, bohatí sú dosť a ak nezvládli výzvy globalizácie, je to ich problém. Ďalšie riešenie je preventívne: načo máme ozbrojené sily, ak nedokážu zasiahnuť v mieste, odkiaľ nám hrozí nebezpečenstvo chaosu a ilegálnej imigrácie? Alebo americký prístup: z Líbye nás nijaká bezpečnostná hrozba neoslovuje, to nech si riešia EÚ a NATO (ale NATO bez našej vojenskej hyperaktivity). A izraelský pohľad: Arabom momentálne nehrozí, že by sa zmenili a ak sa navzájom zabíjajú, netrápi nás to. Hlavne, keď nerobia rôzne pogromy a intifády na Židov, lebo v tom boli už od stredoveku rovnakí majstri ako Európania.

Zastavme sa ale pri podstate veci: čo má Európa robiť s „nepriateľom za bránami“? Teda s „Arabom“ alebo vôbec „muslimom“ ante portas? Má zmysel pasívne čakať, kým sa „Arabi“ buď vzájomne vyvražia, alebo sa – naopak – stanú obeťou nielen vojenských oligarchií ale agresívnych náboženských despocií? Má Európa trpezlivo čakať na neistý úspech demokracie a sekularizácie v arabskom svete?

Európa sa rozhodla a s pasívnou podporou USA začala vojensky intervenovať v jednej arabskej krajine, ktorá jej – mimochodom – „pila krv“ už dávno. Líbyjskeho diktátora síce predtým európski vodcovia prijímali vo svojich rezidenciách, slabší jedinci chodili za ním dokonca do jeho stanov, ale bola to podobná diplomatická šablóna ako kedysi vo vzťahu k Jásirovi Arafatovi, Stalinovi alebo Hitlerovi. Aj o tom je politika. Tuniský prezident, egyptský prezident, líbyjský vodca, tí všetci sa stali „chromými kačicami“ a boli pragmaticky odhodení. A podľa potreby budú

aj ďalší, keď sa ukáže, že krivajú.

Na hodnotenie zmien v niektorých arabských krajinách je určite ešte priskoro. Odvážne tvrdenia, že ide o revolúcie, narážajú aj na tie najjednoduchšie prekážky v oblasti definície fenoménu „revolúcia“. Protesty sa síce začali na uliciach, ale nijaká ideologická, sociálna či ekonomická zmena nenastala. Došlo skôr k vystriedaniu špičiek vládnych garnitúr s rozhodujúcim požehnaním vojenského velenia. Tak v Egypte, ako aj v Tunisku tak išlo skôr o palácový puč než o revolúciu.

Autori aktuálneho čísla sa venujú práve týmto otázkam. Ako všeobecné zhrnutie môže slúžiť rozbor príčin pohybov v arabskom svete Kataríny Pevnej a relatívne úspešný pokus tejto autorky najst' spoločný menovateľ pre súčasný vývoj v arabskom svete. Príspevok Jozefa Hudeca o Egypte smeruje skôr k predpokladom zmeny vládnucej garnitúry v tejto krajine. Pohľad autora je sympatický najmä v tom zmysle, že sa nepodriaďuje „demokratizačnému“ romantizmu o „arabskej jari“, ktorý v prácach niektorých západných autorov doteraz prevláda. Spoluautorský príspevok maďarských kolegov Rózsa a Tuske je špecificky zameraný na sociálnu

štruktúru líbyjskej spoločnosti. Niektoré tézy sú provokatívne, ale skôr v pozitívnom slova zmysle, keďže spochybňujú zažitú predstavu o „arabskom svete“ ako o homogénnej kultúrnej entite.

Článok o účasti NATO pri plnení rezolúcie BR OSN z pohľadu Radoslava Kusendu je v porovnaní s predchádzajúcim článkom vecne pragmatický. Pokrýva príčiny zásahu, priebeh, disonancie vo svetovom spoločenstve a predostiera aj návrh postupu NATO.

Je otázne, či sa v rozmedzí medzi publikovaním tohto aktuálneho čísla TAL a jeho ďalším vydaním zmení situácia v bezprostrednom susedstve natoľko, že bude možné hovoriť naozaj o „revolúcii“. Vzhľadom na radikalizáciu postoja arabského sveta voči „nepriateľskému“ okolitému svetu to je možné, ale čo sa týka šancí na zmenu správania sa utláčateľských nacionalistických, antisionistických či islamistických elít k svojim arabským „poddaným“, tam asi bude viac na mieste skepsa.

V mene redakcie Vám želim príjemné čítanie.

Ivo Samson

# KORENE „ARABSKEJ REVOLÚCIE“ A BUDÚCI POLITICKÝ VÝVOJ

**Katarína Pevná**

**Vypuknutie tzv. „arabskej jari“ sa datuje už od revolučných pohybov koncom roku 2010. Čo odlišuje súčasnú revolúciu od predošlých národne oslobodzovacích zápasov a povstaní z 80. rokov (tzv. chlebové revolúcie) je práve bezprecedentný akcent na demokraciu, občianske hodnoty, ľudské práva a slobody. Napokon aj proliferácia ľudskoprávných organizácií v arabských krajinách v poslednom desaťročí naznačuje zvyšujúci sa záujem o hodnotu slobody. Globalizácia do arabských krajín nepriniesla len spoločný záujem na obnove ľudskej dôstojnosti a požiadavku responzívnosti vlád, ale aj komunikačné kanály prostredníctvom ktorých si mladé generácie vymieňajú postoje, názory a taktiky protestu. Napriek tomu, v každom štáte je vplyv týchto procesov odlišný a naberá špecifickú dynamiku.**

„Domino efekt“ arabskej revolúcie tak vychádza z hlbších súvislostí, z krízy identity a legitimacy autoritárnych režimov, nakoľko ani samotný arabský svet nepredstavuje kultúrny, politický a ideologický monolit. Veď napokon aj súčasné arabské revolúcie sa inšpirovali vplyvom reformistického „zeleného hnutia“ organizujúceho rozsiahle verejné demonštrácie po zmanipulovaných prezidentských voľbách v roku 2009 v Iráne.

## **Širšie súvislosti arabských revolúcií**

### **Socio-ekonomické súvislosti**

Arabský svet sa v súčasnosti nachádza v stave socio-ekonomickej krízy a stagnácie.

Mnohí analytici vysvetľujú dlhodobú servilnosť obyvateľstva tohto regiónu pod politickým útlakom na základe pomyselného sociálneho kontraktu medzi autokratickými elitami, ktoré legitimujú svoj režim ako súčasť širšieho hospodársko-modernizačného projektu. Sociálne benefity výmenou za politické práva súviseli s politikou sociálneho štátu v 50. a 60. rokoch, kedy arabské krajiny viac či menej zavádzali socialistické experimenty pod vplyvom arabského socializmu. Postupné vytriezvenie z politiky nahrádzania exportu domácou neefektívnou produkciou však podnietili ekonomickú liberalizáciu (obdobie tzv. infitáhu), ktorá je charakteristická eróziou sociálneho štátu a rozsiahlou privatizáciou.

Kontext autoritárneho štátu však spôsobil neželané efekty privatizácie, najmä v súvislosti s korupciou a nepotizmom. Režimy podporovali lojálne stredné vrstvy, ktoré profitovali z liberalizácie zatiaľčo sa výrazne zvyšovala nezamestnanosť v privátnom sektore. Vďaka ekonomickej liberalizácii sa arabské krajiny stali výrazne závislé na nestálych svetových cenách potravín. Práve pokles cien ropy a nárast cien potravín na svetových trhoch v 80. rokoch spôsobil rušenie dotácií na chlieb a iné základné suroviny a následné protesty v Egypte, Maroku, Tunisku, Alžírsku a Jordánsku. Arabské krajiny sú vystavené vysokej inflácii cien potravín a v tejto súvislosti možno vidieť aj súčasné revolúcie, keď vezmeme do úvahy, že takmer dve tretiny príjmov v krajinách Blízkeho východu idú na potraviny.

Trhovo orientované reformy a privatizácia pod dohľadom Svetovej Banky a MMF od začiatku 90. rokov vygenerovali obrovské socio-ekonomické nerovnosti. Na jednej strane vznikla úzka skupina oligarchov využívajúca klient-patrónske vzťahy na upevnenie si svojej politickej pozície.

Zároveň však vygenerovali pomerne rozvinutú ale výrazne dezintegrovanú strednú triedu často začlenenú do korporatívnych štruktúr štátu. Na druhej strane vznikla široká masa obyvateľstva na úrovni chudoby. Navyše podľa odhadov Medzinárodnej Organizácie Práce, krajiny Blízkeho východu a Severnej Afriky dosahovali v roku 2010 regionálnu mieru nezamestnanosti okolo 10 percent. Demografický vývoj v tomto regióne vykazuje obrovský nárast mladej populácie, avšak spravidla každý štvrtý obyvateľ je nezamestnaný. Očakávania mladej, vzdelanej a technologicky vyspelej populácie sú tak dennodenne konfrontované s nemožnosťou nájsť si pracovné uplatnenie.

Pre väčšinu arabských režimov je teda charakteristická extrémne nízka sociálna mobilita, obrovské socio-ekonomické rozdiely medzi obyvateľstvom a štrukturálna nezamestnanosť. Práve existencia autokratických režimov a ich rola pri vytváraní neefektívnych ekonomických a sociálnych politik za súčasného využívania represívneho aparátu na potlačenie akejkoľvek masovej nespokojnosti a politickej akcie vo všeobecnosti je jednou z hlavných príčin vzniku revolúcie.

### **Politické súvislosti**

Drvivá väčšina arabských režimov sa vyznačuje silnou mierou etatizmu a korporativizmu, kde rozsiahle štruktúry štátu regulujú každú občiansku aktivitu. Mubarakov režim v Egypte a Zajn Abidín Bin Alího režim v Tunisku, podobne ako režimy v Jemene, Jordánsku, Maroku a Alžírsku fungujú na princípe liberalizovanej autokracie, respektíve regulovanej demokracie. Hlavným znakom je formálne zavádzanie demokratických inštitúcií, ktoré sú však deformované pod tlakom hegemonickej politickej strany. Práve tieto inštitúcie majú za úlohu vytvárať zdieľanú legitimitu režimu.

Výraznou dominanciou exekutívy nad legislatívou, manipuláciou volieb pomocou

prispôsobovania volebných okrskov, zastrašovaním opozičných kandidátov, vytváraním formálnych pravidiel na obmedzenie ich vplyvu, manipuláciou s volebnými lístkami, obmedzovaním nezávislej súdnej moci a cenzorovaním mediálnych výstupov si autoritárske režimy zabezpečujú exkluzívnu politickú moc.

Neúspešný socio-ekonomický model arabské režimy dopĺňali silným represívnym aparátom a tajnou políciou (muchábarát). Policajná brutalita napokon naštartovala občiansky aktivizmus v Egypte a Tunisku. Svojevôľa policajných zložiek a mestskej byrokracie donútila Muhammada Bouazizho z tuniského mesta Sidi Búzid k sebaúpaleniu, ktoré dalo do pohybu širšie masy nespokojných. Podobne tomu bolo aj v prípade policajnej brutality v Egypte. Tú zosobnil prípad smrti Chalída Saída, ktorého facebooková stránka založená Waelom Ghonímom a fotky jeho znetvorenej tváre sa stali symbolom a spúšťačom organizovania nespokojnosti. Sloboda pre spoločnosť arabských krajín tak znamená v užšom zmysle najmä koniec strachu zo šikany vládnych štruktúr a slobodu od korupcie a potlačania individuálnych práv (žien, náboženských, etnických).

V prípade arabskej revolúcie je na prvý pohľad zrejmé, že požiadavka na zmenu režimu nebola riadená zo strany elít politickej opozície, respektíve disentu ako tomu bolo v krajinách Strednej a Východnej Európy. Dôvodov je niekoľko. Arabské režimy potláčali akékoľvek oficiálne prejavy politickej angažovanosti mimo štruktúr štátu respektíve hegemonickej strany. Politické aspirácie opozičných strán obmedzovali pomocou represie alebo využívaním kooptácie.

Politickým stranám, okrem prorežimových, chýba ukotvenie v spoločnosti. Likvidačné kritéria pre formovanie nových politických strán, kooptovanie respektíve diskreditácia tradičných politických strán, démonizácia islamistov a ich vytlačenie z politickej sféry do sféry spoločenskej, prispeli k ich spopularizovaniu od 70. rokov. Tieto zoskupenia totiž na rozdiel od sekulárnych strán

dokázali vyplňať vákuum v sociálnej sfére a mobilizovať ľudí na jasnú a jednoduchú ideológiu návratu ku koreňom náboženstva ako spôsobu reformy spoločnosti od jej základov. Úspech islamistických strán tak pôsobil pre autokratické režimy ako brzda demokratizačných tlakov. Jednoducho argumentovali, že s príchodom demokracie islamisti získajú legitímny mandát a ovládnu krajinu, najmä v prostredí neexistencie konkurencieschopných sekularistických alternatív. Fakt, že práve tento mocenský dizajn je výsledkom niekoľkých dekád politiky *divide et imperia* autoritárneho štátu, je často opomínaný.

### **Aktéri revolúcií**

Proti-režimová opozícia v arabských krajinách vznikala mimo korporátnych štruktúr. V Tunisku túto funkciu zabezpečuje pomerne autonómne odborové združenie UGTT, v Egypte, Jordánsku, Alžírsku a ostatných štátoch profesijné združenia dominované islamistami. Čiastočne autonómne ženské hnutia a ľudskoprávne organizácie umožnili rozširovanie diskurzu rešpektu voči ľudským právam. Aj počas revolúcií zohrávali ľudskoprávne organizácie dôležitú úlohu právnej podpory pre demonštrantov. Prípady Hišáma Mubaraka a Sa'da Eddina Ibrahima, najvýznamnejších aktivistov väznených niekoľko rokov a týraných bezpečnostnými zložkami, inšpirovali nejedného Egyptána k pokračovaniu protestov. Vo všeobecnosti sa vedenie revolúcie javí ako nekoordinované.

V Tunisku vznikla pomerne solídna stredná vrstva a ekonomika štátu je omnoho výkonnejšia ako v iných krajinách. Napriek tomu Jazmínová revolúcia, ktorá odštartovala revolučné pohyby, mala aj silný sociálny akcent. Obyvatelia zanedbaných rurálnych oblastí sa totiž spojili s odborovým hnutím a požadovali zmenu, podobne zareagovala aj mladá generácia trpiaca obrovskou nezamestnanosťou.

V Egypte na druhej strane stredné vrstvy, mládež a obyvatelia miest organizovali protesty

dožadujúc sa svojich práv a za odstúpenie Mubaraka, ktoré sa postupne preniesli aj na vidiek.

Egyptský prípad ilustruje ako z pomerne živej občianskej spoločnosti vznikli zoskupenia, ktoré majú v súčasnosti širokú spoločenskú podporu, presahujúcu vplyv „tradičných“ politických strán v Egypte. Ide najmä o hnutie Kefaya (dosť), ktoré vzniklo na pozadí solidarity s druhou palestínskou intifádou a vojnou v Iraku a dosiahlo čiastočný úspech pri kampani pred prvými pluralitnými prezidentskými voľbami v roku 2005. Hnutie 6. Apríla, jeden z primárnych organizátorov januárových protestov, je pokračovaním protestného hnutia, ktoré sa zaktivizovalo v roku 2008 pri demonštráciach v textilnej fabrike v Mahalla al-Kubrú. Obe tieto hnutia poukazujú na celospoločenský charakter revolúcií, nakoľko sú v podstate združením všetkých politických prúdov, vrátane Moslimského Bratstva v Egypte.

Ako ukázali udalosti v arabskom svete, dôležitým aktérom na ktorom závisí úspech revolúcií je armáda. Tá je na jednej strane základným kameňom autoritárnych režimov na Blízkom východe, pomocou armády si totiž režimy vynucovali poslušnosť obyvateľstva. V Egypte od roku 1952 každý prezident pochádzal z armádnych štruktúr, v Alžírsku a Sýrii je armáda zasa garantom existencie štátneho komplexu.

Napriek tomu ide o jednu zo spoločensky naj dôveryhodnejších inštitúcií, ktorej podpora demonštrácií bola kľúčová pri zvrhnutí režimov v Tunisku a Egypte. Prípad Sýrie na druhej strane ukazuje, že rozsiahly armádny kolos dominovaný prevažne príslušníkmi menšinového alawitského vierovyznania, ku ktorému patrí aj rodina Asadovcov, lojálne potláča nenásilné demonštrácie.

V Líbyi poručík Muammar Kaddáfí postupne eliminoval vplyv armády zo strachu pred vojenským pučom. Paralelne zapájal africké žoldnierske vojská a vytvoril domáce polovojenské zložky, ktoré v súčasnosti zvädzajú ostré boje s rebelmi. V napätej situácii v Jemene je momentálne armáda jedným z kľúčových garantov stability.

## Arabská revolúcia v jednotlivých štátoch

Ďalší vývoj v týchto krajinách bude primárne závisieť na charaktere zápasu o zmenu a reformu. Úspech revolúcií v jednotlivých krajinách sa teda odvíja od ochoty vládnucich elít režimov odovzdať svoju moc, respektíve zaviesť mechanizmy striedania moci a zúčtovateľnosti a od podpory armády a ostatných ozbrojených zložiek. Miera mobilizácie občanov a ich vytrvalosť tiež súvisia s úspechom nenásilnej akcie.

V prípade Egypta a Tuniska sa ukázala bloggerská komunita a mobilizácia cez twitter, facebook a mobilné siete ako dôležitý prostriedok dosahu na širšie masy v režimoch, ktoré potláčali slobodu zhromažďovania sa. Navyše nepretržité spravodajstvo televízií ako Al Arabíja a Al Džazíra informujúce o obetiach na životoch a zraneniach provokujú pokračujúcu masovú mobilizáciu a podporu zo strany medzinárodnej verejnosti.

Vlna nespokojnosti sa postupne preniesla aj do monarchií Zálivu. Práve tento fakt narušil rozšírenú predstavu, že monarchie vďaka dynastickej tradícii a náboženskej legitimitě potomkov Mohamada (ahl al-bajt) majú silnejšiu občiansku podporu, ako republiky založené na legitimitě volieb (ktoré sú manipulované). Navyše, kým režimy v Egypte, Tunisku, Jordánsku a Maroku zneužívajú zahraničnú finančnú pomoc a remitancie z pracovnej migrácie na deformáciu vzťahu občianska spoločnosť verzus štát, monarchie Zálivu na to majú k dispozícii export ropy. Ten dlhodobo prispieval k udržiavaniu status quo, zväčšovaniu štátneho aparátu, potláčaniu disentu.

Práve logika rentierských ekonomík, tj. žiadnej reprezentácie bez zdanenia dokázala dlhé dekády zabrániť reformnému kurzu v týchto krajinách. Demonštrácie v Bahrajne, Katare a Kuvajte a postupné reformné apely v konzervatívnej Saudskej Arábii však ukazujú, že voči tomuto kurzu nie sú imúnne žiadne nedemokratické režimy. Nakoniec strach o zachovanie monarchií v Zálive možno demonštrovať na nedávnom návrhu

členstva v GCC (Rada Spolupráce v Zálive) pre Maroko a Jordánsko.

Tlak na zmenu režimu bol doteraz úspešný v Egypte následkom revolúcie 25. januára a Jazmínovej revolúcie v Tunisku. Obdobný apel v Líbyi a Sýrii však naráža na vytrvalý odpor ozbrojených zložiek Kaddáfího a Bašára Assada. V ostatných arabských krajinách je výsledok revolučného hnutia podobne nejasný. V Maroku, Jordánsku, Alžírsku a Iraku zatiaľ dosiahli čiastočné zisky.

V Jordánsku kráľ Abdulláh II. odvolal neoblúbenú vládu Samíra Rifaia, nevyriešil tým však všeobecný nesúhlas s jeho ekonomickou politikou, korupciou štátnych orgánov a okázalým životným štýlom kráľovskej rodiny. V Maroku kráľ Muhammad VI. prisľúbil zmenu ústavy, ktorá sa momentálne komunikuje s predstaviteľmi občianskej spoločnosti. Do akej miery však kráľ postúpi svoje rozsiahle právomoci na volené orgány zostáva otázne.

V Alžírsku je bezprostredným ziskom zrušenie výnimočného stavu, podoba ekonomických a politických reforiem je však stále nejasná. V Iraku tiež prepukli demonštrácie tisícok Iračanov, ktorí vyjadrili nespokojnosť s korupciou a nízkou responzívnosťou Malíkiho vlády, dovolávajúc sa jeho odvolania.

V Jemene protesty proti zlej ekonomickej situácii obyvateľstva tiež postupne prerástli do požiadavky na odstúpenie prezidenta Alí Abdulláha Sáliha, ktorý v Jemene vládne od roku 1978. Ten prisľúbil že v nadchádzajúcich voľbách nebude kandidovať. Jeho neochota podpísať zmluvu o tranzícii s opozíciou, ktorú sprostredkovali krajiny GCC však vyvolala ďalšie nepokoje. Prezidentov dočasný odchod do Saudskej Arábie a potenciálna demokratizácia ale otvára problematiku stability krajiny. Obavy vyvoláva najmä Hútski separatizmus na severe krajiny a krehké vzťahy južného a severného Jemenu ako aj prítomnosť buniek al-Qá'idy.

Hlboká politická a socio-ekonomická kríza je spoločná pre arabské štáty, vlna občianskeho

aktivizmu však často vychádza z konkrétnych domácich podmienok a páličivých problémov. Príkladom je aj Libanon, kde sa tisíce Libanončanov zhromaždili na martýrskom námestí v Bejrúte a protestovali proti politickej manipulácii Hizballáhu v prostredí krehkého náboženského konsenzu.

Neschopnosť autoritárnych režimov uspokojivo riešiť postavenie náboženských a etnických menšín (ako napríklad koptskí kresťania v Egypte, židovské obyvateľstvo Jemena, Berberi v regióne Veľká Kabýlia, irackí a sýrski Kurdi) sa prejavila aj pri súčasných protestoch. Boj za zrovnoprávenie sa stal ústrednou témou povstania šíitskej väčšiny proti sunnitskej kráľovskej rodine v Bahrajne. Extrateritoriálny zásah Saudskej Arábie na požiadanie kráľovskej rodiny tak možno chápať ako snahu o potlačenie šíitskeho aktivizmu, ktorý by mohol inšpirovať početnú šíitsku komunitu v Arábii.

### **Dopad revolúcií**

Dopady prebiehajúcej arabskej revolúcie je pomerne ťažké predpovedať. Egyptania a Tunisania napriek úspešnému zvrhnutiu režimov majú pred sebou dlhú cestu, kým sa naplnia očakávania súčasných generácií. Otázne tiež je či budú armády jednotlivých štátov ochotné podriať sa civilnej kontrole a odovzdať politickú moc a tiež to, do akej miery sa noví aktéri vysporiadajú s aktérmi predošlých režimov. Miera reforiem v týchto krajinách môže pôsobiť ako pozitívny vzor pre ostatné štáty. Istá zmena sa však už črtá teraz.

Berúc v ohľad celospoločenskú náladu arabského obyvateľstva, pre autokratické elity bude v budúcnosti omnoho zložitejšie vykonávať politiku na míle vzdialenú potrebám občianskej spoločnosti. Z pohľadu západných krajín je kľúčová energetická bezpečnosť a bezpečnosť obchodnej výmeny, ako aj zmiernenie migračných tlakov a pokračovanie spolupráce arabských krajín na vojne proti terorizmu. Prípadná demokratická tranzícia krajín ako Tunisko a najmä Egypt však môže z pohľadu USA znamenať zmenu v zahraničnopolitickom kurze. Všeobecná verejná mienka v týchto krajinách je totiž výrazne propalestínska a proti-západná. Minimálne nebudú nové režimy do takej miery poplatné záujmom Západu ako tomu bolo doteraz.

**Autorka je internou doktorantkou na Katedre politológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave**

### **Referencie:**

NYTimes: Gulf Council Reaches Out to Morocco and Jordan. [http://www.nytimes.com/2011/05/26/world/middleeast/26iht-M26-GCC.html?\\_r=2](http://www.nytimes.com/2011/05/26/world/middleeast/26iht-M26-GCC.html?_r=2)

International Labour Office: Global Employment trends 2011. [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms\\_150440.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_150440.pdf)

FEWS: Food price trends in the Middle East and North Africa. <http://www.fews.net/docs/Publications/EB%20Food%20price%20trends%20in%20the%20Middle%20East%20and%20North%20Africa%202011%203%202022.pdf>

# EGYPT: ARAB SPRING OR WINTER?

Jozef Hudec

**It might be a paradox or omen that the Arab Spring in Egypt started on January 25, 2011— on the Police Day. It has brought hope and relief to many, but on the other hand it has also inducted fear of chaos and Islamism. The country with more than eighty million inhabitants, actually the most populated country of the region of 340 million Arabic speaking people, could have in case of instability a serious impact on illegal immigration.**

**Many look for reasons of the anti-regime resistance in discovering values of democracy, human rights, and freedom or in aversion against corruption. The reasons might be, however, more connected with economic impulses and societal development, interrelated to violence and rigidity of regime, demographic factors, and decline of education and absence of perspective. These reasons were evolved by accessibility of private TV stations, Internet and cellular networks.**

When books like Jacobian Building or Chicago became popular, or even such a loyal comedian actor as Adel Imam<sup>1</sup> started to make fun of the permanent martial law, the regime should be alarmed. However, in Egypt it was not the case.

In 1952, when the military overthrown the king, the Egyptian population counted ca 21 million. In about sixty years the population almost quadrupled. This rapidly growing population is able to use only a small portion of its country, about the size of Slovakia, despite the fact that the area of Egypt stretches over one million sq. kilometres<sup>2</sup>. The population is growing now at

1.76 % a year, thus the benchmark of 100 million could be reached in 2025. About 43 million out of the population (i.e. 52.4%) is aged younger than 24.

According to some data the Egyptian labour market counts for about 26.1 million people. This amount probably didn't express the full size of the market, perhaps due to unemployment rate<sup>3</sup>. "Official" estimations of unemployment served namely to international consumption. True unemployment was considerably higher. If ca 18 million men aged 16 to 49 and about 17 million women of the same age-range are suitable to serve in military, they are also able to work. This segment merely counts 35 million people.

If we would calculate 35 million people as a capacity of full labour market and suppose that 23.5 million inhabitants "officially" work, about 11.5 million inhabitants (34.5%), including women, are unemployed. The estimation however might be strained by a high number of working children. Besides, many men have two or even three jobs to be able to support their families.

Therefore, the factual unemployment might vary between 25 to 30%. These numbers also better reflect 50% poverty rate, which might formally increase up to 70 %, if the fluctuation of currency (EGP) in 2011 would be reflected.

According to older estimations agriculture employed about 32% of labour market, industry about 17% and services ca 51%. Less conservative groups of workers from bankrupting low-income factories, together with university graduates used to join services sector. Thus, it is no surprise that the Arab Spring started in two Arab countries, which are popular summer-holiday destinations

<sup>1</sup> Film El-irhab wa el-kebab, i.e. Terrorism and kebab

<sup>2</sup> The problem might be even more serious if the Nile water quotas would be re-examined after Sudan's division in July 2011

<sup>3</sup> Women capable to work aren't probably represented in official statistics. In many conservative Egyptian districts a working woman represents an evidence that her husband failed to support her



also for low-income young people from developed countries. In confrontation with narratives of young holiday-makers, it is comprehensible that young Arabs also have desired to gain similar standards.

Illiteracy represents another obstacle for joining the labour market. More than 23 million adult Egyptians can neither read nor write even after campaigns aimed at eradicating illiteracy. Women account for 69 % of illiterates. Although free, mandatory education is being provided for children ages 6 to 15, poor parents use to send their kids to work instead to schools. They don't want to spend money on their transport to schools, private lessons or textbooks.

Egypt and Cairo were once the most popular destinations for education of Arab establishment. Today the situation differs. Three years ago Egypt spent 3.8% of its GDP on education; it occurred among world average. Lecture halls of universities have not enough capacity for all students; libraries are in the same situation. Learning of critical knowledge is not especially supported. Private universities, such as the American University in Cairo (AUC), represent an exemption; thus they are popular with kids of Egyptian establishment.

Young educated establishment, including Gamal Mubarak, the younger son of (Ex)-President Hosni Mubarak, was aware of a need to react to the changes in Egypt and in the world. Together with the National Democratic Party (NDP) Old Guard he looked rather for a reform paradigm in Russia and China, but not in the Central Europe. A part of the NDP was convinced that the change would be possible to solve through economic reforms and massive investments, but without political reforms.

The military establishment was resistant to any reform endangering its power, because it supposed that even economic reforms foster social instability by lessening governmental control over prices and production. According to its experience attempts to diminish subsidies have

always provoked unrest and revolt, thus served as a deterrent example.

The economy was and is Egypt's Achilles' heel. For almost sixty years the army ran the state as a private property. Egyptian military generated a kind of parallel economy - „Military Inc.“ or Sharika el-Geish - usually run by retired generals. After abandoning the socialist experiment and starting infitah – “openness”- in the 1970s, several well-connected cronies joined the military establishment. Despite recent economic growth, the State under the weight of all above-mentioned problems was actually ripe for a surprise.

After the change of several top political and economic figures and dissolution of the once powerful NDP, the young generation expects, in a kind of magical resemblance, that the upcoming democracy will automatically deliver an economic profit.

On contrary, the economic and social situation in Egypt is getting worse, although the numbers of the bad news differ. Political events have hit the pillars of growth. Declines in tourism, investments and transfers have affected the Egyptian pound (EGP) and increased the cost of imports.

Food insecurity is growing as demand from Asia influences the grain market. Egypt has allegedly only a month's supply of rice, and four months' supply of wheat. Despite that, distribution organizations are selling the grain abroad. Hoarding of rice has pushed up its price by 35%. A sharp increase in bread prices excess the 11.5% inflation. Diesel became also a scarce commodity, with 24-hour queues formed around gasoline stations.

Arbitrations<sup>4</sup> might deprive Egypt of investment, together with a capital flight. Foreign direct investments (FDI) fell by 33 %. International tourist arrivals declined by 45 % in the first quarter

---

4 These include the Saudi Anwal Group, the UAE's DAMAC Group and Saudi businessman Al-Walid bin Talal al-Saud. Abdel-Razek, S. 2011, p.; EGI, the US partner in the EMG (the provider of Egyptian natural gas to Israel), has filed for international arbitration in the USA and could seek over US\$8 billion in damages. Egypt is losing US\$4 million a day

of 2011. The government expects the growth rate for fiscal year 2010-2011 to be 2.5-3 %.

Egypt lost some US\$8 billion in foreign reserves in 2011, reducing its reserves to US \$28 billion. According to other sources the reserves have fallen by US\$13 billion to US\$24.5 billion in April 2011. However, some economists say that Egypt must use foreign reserves to support the EGP; even an additional \$10 billion could be used over next 4 or 5 months, until foreign currency from investment, exports and tourism rebound.

Egypt imported US\$55 billion worth of goods in 2009, but exported only US\$29 billion of goods. The country is short approximately US\$25 billion in fiscal year 2010-2011. The budget deficit in the next fiscal year might exceed US\$30 billion and climb to 10 % of GDP. At auction of treasury bills, the state paid about 12% for short-term money.

Egypt reportedly will ask for US\$7 billion to tide things up. The World Bank is planning to make US\$4.5 billion in loans available to Egypt over the next 2 years, Qatar would be making US\$10 billion available in investments and Saudi Arabia revealed a US\$4 billion support. The IMF announced that it would lend US\$3 billion to Egypt in June<sup>5</sup>.

### **Where does this leave us?**

The above-mentioned information sounds very bleak. However, some Egyptians consider the bleak economic reports rather as political manoeuvres of the Higher Council of the Armed Forces (HCAF), intended to shift attention from demonstrations and political demands to day-to-day concerns. They are not afraid that much about a civil war, collapse of currency and/or of domestic supplies.

Anyway, it is clear that Egypt needs radical reforms. The question is which reforms will be chosen, at what costs, who will make them and

<sup>5</sup> To support the „Arab Spring“ the G-8 pledged US\$20 billion along with \$20 billion from the IMF and World Bank. IMF informed, „the external financing needs of the region's oil importers is projected to exceed \$160 billion during 2011-1

when? The system of subsidised foodstuff (bread, cooking oil, etc.) and fuel is not sustainable. It should be removed sooner or later. Many archaic Egyptian factories are surviving only due to low wages and have lack of serious industrial or high-tech components. Young Egyptians are also lack vocational training. A lot of money is needed to execute only the few mentioned changes. More intensive privatisation would bring the required cash, but Egyptians traditionally do not prefer privatisation, as they are afraid of foreign interference.

Military Council is apparently not very keen to execute unpopular radical reforms and to tackle the problem of job creation before parliamentary elections. Reforms could cost the military establishment its popularity as well as its economic basis. It was important that the military did not use the Tchien-an-men scenario; however, it will be interesting to follow how the military might attempt to maintain its advantages.

From this point of view it seems the sooner the parliamentary election will take place, the better. But several secular political figures call for the parliamentary elections to be postponed. They rather want more time until liberal forces root in the system and would be able to compete against Islamists and NDP orphans. They also suggest drafting a new constitution ahead of the new elections, as they do not want to leave it as a reward for election's winners.

Amendments to the law on the political rights' exercise (1956) have been welcomed mainly by the Islamists, although the Muslim Brotherhood (MB) complained about an absence of a ruling on electoral system applied in September 2011<sup>6</sup>. Seculars criticised the law because its amendments were not consulted; the law otherwise stripped Egyptians abroad of the right to vote, but full judicial supervision of elections and removing of voters' cards was appreciated.

<sup>6</sup> There are expectations that an individual candidacy system would be used in the parliamentary elections, while a proportional system would be delayed until a new constitution had been drafted

HCAF's Decree 12/2011 amending the Political Party Law 40/1977, together with the Constitutional Declaration has made it easier to form a new political party. Currently, there are more than 74 parties and the number is growing. Besides 25 parties which existed before the revolution, circa 50 new parties were created in 2011. Of these new parties ca 27 are liberal and about 20 have a religious background - 9 are Christian and 11 Muslim. The MB and its Freedom and Justice Party have the best chances in the Muslim camp. There are also around 19 presidential candidates so far.

Ikhwan el-Muslimeen (MB) is one of the best organised and financed Egyptian subjects; therefore its party might win the election. With at least ten political parties with an Islamistic background, combined with tribal and family relations, however, its chances are not absolute; despite the fact that the majority system is expected to be applied in the September elections.

It might sound strange, but it would be helpful to have the MB in the next democratically elected Egyptian coalition government. The reforms inevitable for revitalisation of Egyptian economy will be unpopular and painful; therefore it would be important to share their burden with the MB.

Slovakia could provide its reform expertise to Egypt, although, it will be important, that the Egyptians feel the ownership of the reform process and could forego further rumours about the Western crusader conspiracy. The EU should also reconsider its stance towards the elections, where the Islamsit parties are expected to have and or to gain (financial) support of their traditional sponsors from Saudi Arabia and Qatar.

**The author is a member of the civic association Pro Oriente**

## References:

Abdel-Razek, Sherine: Bad, but we've seen worse. In: Al-Ahram Weekly, Issue No. 1049, 26.5-1.6.2011.

Amin, Samir: Whither the Arab Spring? In: Al-Ahram, 16 Jun 2011. <http://english.ahram.org.eg/~NewsContentP/4/14417/Opinion/Whither-the-Arab-Spring.aspx>

Brough, David: Hunger Crisis Worsens, Food System Broken. May 31, 2011 <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=hunger-crisis-worsens-food>

Bumiller, Elisabeth: Egypt Stability Hinges on a Divided Military, In: New York Times February 5, 2011 [www.nytimes.com/2011/02/06/world/middleeast/06military.html](http://www.nytimes.com/2011/02/06/world/middleeast/06military.html)

Essam El-Din, Gamal: Secular opposition slams new electoral law. In: Al-Ahram Weekly, Issue No. 1049, 26.5-1.6.2011,

Friedman, Thomas L.: Pay Attention, In: New York Times, 28.5.2011, [www.nytimes.com/2011/05/29/opinion/29friedmanOpEd.html](http://www.nytimes.com/2011/05/29/opinion/29friedmanOpEd.html)

Goldman, David P.: Egypt Facing Economic Meltdown, (Asia Times online) [www.atimes.com](http://www.atimes.com)

Goldman, David P.: The hunger to come in Egypt. (Asia Times online, May 10, 2011) [www.atimes.com](http://www.atimes.com)

Hafez, Mohamed: Redrawing the political map. In: Al-Ahram Weekly, Issue No. 1049, 26.5-1.6.2011.

Mazel, Zvi: Rifts in the MB amid Growing Anarchy in Egypt In: Jerusalem Post, May 30, 2011.

McGrath, Cam: Global Geopolitics Net Sites / IPS, March 12, 2010. <http://globalgeopolitics.net/wordpress/2010/03/12/egypt-population-growth-overtakes-literacy-rise/>

Said, Abdel-Moneim: Who will win in September? In: Al-Ahram Weekly, Issue No. 1049, 26.5-1.6.2011,

Weissman, Lilach: IEC: Electricity price will soar without Egyptian gas, Jerusalem Post, 31 May 11, p.

Statistical data were obtained from the web pages of UN, CIA and Oxfam

# LIBYA: THE OTHER WAY OR ARE REALLY THE TRIBES RULING THE AGENDA?

Erzsébet N. Rózsa – László Tüske

**Ever since the first news of the uprising in Libya have come to rule the international agenda, the tribal structure of the Libyan society has become a settled fact, and the question as to what role – if any – Libyan tribes may play in the evolving conflict and civil war has become everybody's guess. Although it cannot be denied that in many aspects the Libyan society is among the most conservative ones in the Arab world, globally relevant developments like urbanization, industrialization, education etc. have left their impact on Libya as well.**

**Yet, we claim that these developments have taken place in the "virtual sphere" and the modernization efforts à l'arabe, i. e. nationalism, Arabism, Islamism and Arab socialism, have failed so far, because they have been framed – by "globalizing" patrimonial rulers - in the same "virtual sphere", therefore, they have left the "real sphere" of decision-making and social organization undisturbed.**

The basic underlying relationship in the traditional Arab society can be characterized by the 'God - ruler – subject' paradigm. In Libya Qaddafi cut down this relationship to the 'ruler (Leader) – subject' dimension, when he and the Free Officers toppled the monarchy, which derived its legitimacy from its religious affiliation to the Sanusi order. The new revolutionary command substituted the former patrimonial structure by a neo-patrimonial one, the ideology of which is neither socialist, nor capitalist, but claims to create a third world theory, in which Islam (i.e., the regime's interpretation of Islam) plays a constitutive role.

As a result, Libya has acquired a dual structure, where the traditional and tribal organizations and the Western institutions of the state coexist and overlap.

Within this patrimonial structure decision-making is performed within the "real" sphere of politics by the clients whose position and power are first and foremost defined by their closeness to the centre of "real" power, the Leader of the Revolution (the khassa, or the privileged). What is happening in the "virtual" sphere of the state is of secondary importance only, as the role of the "virtual" sphere is to realise the internationally "accepted" frameworks of practice – whether imposed from the outside by other players (e.g. the colonialists in the past) or drawn up to accommodate to the trends of international development in the less recent past.

Therefore, the Leader and the clients create (have created) the structures ("parliament", "ministries", "courts"), which in fact have no other role than serve decision-making in the "real" sphere. When Qaddafi elaborated and introduced his third-way theory, the Great Jamahiriyya and the direct participation of the people in decision-making, in fact he was using the "socialist" terminology – developed further – within the "virtual" sphere. This is why he can rule the country without having any official position (within the "virtual" sphere) and this is why he cannot resign, as state functions and offices belong to the "virtual" sphere, but real power is vested and realized in the "real" sphere, where resignation has no meaning at all.

The relationship between the Leader and the subjects in the "real sphere" is based on a kind of a religious–moral contract, which is formally concluded by the bay'a, the oath of allegiance,

offered to the ruler (Leader) upon officially coming into office. Its underlying principle – not without any religious connotations – is that the ruler provides for the well-being and dignity of his subjects, and generally for the realization of justice (*'adala*). In return, the subjects accept his guidance and rule. Should the ruler become incapable of delivering his part of the social contract, the subjects are not bound to him anymore. Qaddafi by fighting back not only the rebels, but the Arab League, the international community and the NATO proved that he is still able to perform his tasks, he is still the 'ruler'. Consequently, his behaviour is absolutely rational and logical in this context of the "real" sphere of power.

Libya has a population of some 6.5 million<sup>1</sup>, most of whom are settled along the coast of the Mediterranean (approx. two-thirds in Tripolitania, one-third in Cyrenaica, and around 5% in Fezzan), since only 1% of the total territory of the country is arable. Libyan population – similarly to the Arab standards – is young, but is fast getting older. The median age is 24.5 years, with 32.8% under the age of 14. While this ratio is relatively high in European standards, it is on the decline<sup>2</sup>. (The ratio of the population above 65 is under 5% only.) On the one hand, life expectancy has considerably increased in the past decades: from the 45-46 years average in 1960 to the 77.65 years of today.

On the other hand, with the rapidly changing conditions of life, e.g. education or urbanization, women give birth to much fewer children with a total fertility rate expected at 2.96 children born/women (down from an already declining 6.32 in 1995 and 3.71 in 2000. ) Illiteracy has been practically eliminated, 82.6% of the total population can read and write. Urbanization is at 78% (up from the 27% in 1964 and the 40% in the 1980's) and is growing at an estimated annual 2.1% (as compared to the annual 8% in the mid-1980's).

<sup>1</sup> 6,597,960 (July 2011 est.) includes 166,510 non-nationals

<sup>2</sup> In 2005 it was 33.9%, in 1995 it was 48%

The Libyan population is composed of Arabs, Berbers, Tuaregs, Tebus and some other black Africans, with an unknown number of foreigners. Berbers, Tuaregs and the sub-Saharan Tebus are considered the ancient inhabitants of the territory, but their numbers were always too low – their ethnic relatives in bigger numbers are living outside the borders of Libya – to play a significant political or economic role in the country. Their traditional way of life was a mixture of farming and pasturing.

The Arabs reached Libya in the 7th century, then in a new wave in the 11th century, when the beduin tribes of the Bani Hilal and Bani Salim arrived. The Arabs imposed not only Islam, but their Arabic language and political domination on the Berber and Tuareg population. At the same time they disrupted the living patterns of the Berbers and the Tuaregs, and introduced their own tribal life. Islamization was mostly completed by 1300 with those resisting to it fleeing into the desert. Arabization was a much longer process, but in Libya much more thorough than in the other countries of North Africa, and by the 20th century relatively few Berber-speakers remained in Libya. (In many places where the Berber language was maintained, it was due to the women, who lived in relative seclusion, therefore did not learn Arabic.)

At the end of the 15th and beginning of the 16th centuries there was an Arab immigration from the Iberian peninsula as well, following the successful reconquista and Catholicization by the Spanish kings. Thus by the beginning of the 16th century all the main ethnic groups and formative elements were present and gradually the special – ethnical, cultural, linguistic and social – mix that has come to define and characterize the Libyan society of today, developed. Although Ottoman Turkish power officially subdued Libya, its impact on the social context has been rather vague.

Italian colonial rule in the first half of the 20th century could not leave an impact either. In both cases the reason was probably that the territory of the present-day Libya was a kind of

“in-between” land, on the border of the Arab Maghreb and Mashreq, between the British and French spheres of colonial interest. The new state, the Kingdom of Libya, when established in 1951, reflected this same “in-between” or “overlapping” character: it comprised of historically Mashreq-related Cyrenaica, Maghreb-linked Tripolitania and sub-Saharan – desert – Fezzan. In a way, these differences are reflected in the events of the day, in spite of all efforts within the frameworks of both the Kingdom and the Jamahiriyya to establish an integrated state and a “nation”.

Most of the Libyan society, therefore, is relatively homogenous – Arab-Berber - in character as only some very few numbers stand out distinctively. The Tebus, living mostly in the far south belong to a much darker-skinned African race and to a separate family of languages (the Nilo-Saharan language family, while both the Arabic and the Berber languages belong to the Afro-Asiatic family). There are some other sub-Saharan Africans, most of whom are considered the descendents of black slaves, but have been integrated into Libyan society for decades or even centuries.

While the Libyan society is considered to look down on darker skinned people, there are indications that they distinguish between the black people of “their own” and the more recent black migrant workers from the neighbouring states, like Mali, Niger, Sudan etc<sup>3</sup>. The number of foreign workers from other countries – either from the Arab states, from Europe or elsewhere – is very difficult to estimate, but they have become a source of concern as the Libyan civil war unfolded: on the one hand, the huge waves of refugees on Libya’s (Tunisian and Egyptian) borders included huge numbers of foreigners. On the other hand, there were rumours – denied by

3 These black people of „their own” are the descendents of those black African tribal leaders and/or elders, who gave their sons and daughters to the care and household of the Arab/Berber caravan traders. I.e. on the one hand they were part of the black „nobility”, and on the other, they came to be members of the Arab/Berber household in the framework of the mawla system

the Libyan regime, and by Saif al-Islam Qaddafi<sup>4</sup> - about foreign (African and other) mercenaries fighting in the pay of the regime, yet, figures were varying on a wide range.

The ethnic composition is coloured by the tribal and clan affiliations, the exact importance of which can only be guessed at. Historically, the tribalism of the ancient Berber population has been re-strengthened by the tribal organization of the Arabs. Yet, when Qaddafi and the Free Officers came into power in 1969, in the vein of modernization they tried to eliminate the tribal system – in many analyses the main reason was the relative inferiority of Qaddafi’s own tribe, the Qadadfa as compared to the two biggest tribes of Libya, the Warfalla and the Magariha, but on the other hand it was exactly this inferiority, which brought Qaddafi to power in 1969, when he could play the balancing factor between the two major tribes.

Another factor was the possible resistance of the tribal elites to the change in the political and social structure of the country. By 1979, however, it has become evident that the tribal organization of the society cannot be put away with, therefore, Qaddafi decided rather to rely on and build his power on the tribes<sup>5</sup>. Besides his own tribe, it was especially the two major tribes who received favours and positions, yet, when in 1993 some of the Warfalla tried to organize a (failed) coup because of the perceived slight as compared to the Magariha, Qaddafi introduced the so-called Leadership Committees.

These were organized around the tribes and headed by the tribal leaders, who were not only empowered to reward their kinsmen for good services, but were also made responsible for the actual deeds of the tribe. As Qaddafi’s regime depended more and more on the tribal leaders,

4 In his interview to Jazeera (March 4, 2011) Saif al-Islam Qaddafi said that the dark-skinned soldiers were not mercenaries, but Libyan nationals as well <http://www.youtube.com/watch?v=YFi-gOpOBpxo>

5 In his Green Book, Qaddafi enumerates and sums up the merits of the tribe as a social unit

other non-governmental forms of organization were increasingly suppressed, while the tribal character of his rule and guidance became increasingly manifest (e.g. the bay'a, the pledge of oath by the tribal leaders in a written form on show for everyone to see, his way of living – in a tent, or his way of wearing traditional Libyan clothes, etc).

Libya is considered among the most conservative and tribal societies in the Arab world, with the ethical ideals and driving principles of the – centuries old Arab-Berber-African - desert way of life still strongly prevailing in everyday life. This provides a unique pattern characteristic of the Libyan society only, therefore, incomprehensible for others, while it makes certain reactions within the society predictable within the Libyan context of social thinking. Recent modernization, urbanization (resulting in, among others, a change in marrying customs<sup>6</sup> and globalization – suspended from time to time by political events – do have an impact and have initiated the transformation of these patterns, yet, the depth and the thoroughness of it is at the moment unknown. News and analyses differ along a wide spectrum of understanding as to what role, if any, the tribal structure is still playing in the Libyan events. Some claim that it will be the tribes that will define the final outcome of the Libyan civil war.

Others say that while tribal relations may be important in everyday life, e.g. when someone is applying for a job or some other position, in politics these have no meaningful role whatsoever. While it is often quoted that there are some 140 tribes in Libya which make up about thirty big tribal groupings, in the Istanbul talks of the Libyan opposition some 100 Libyan community and tribal leaders came together – mostly from the Warfalla of Bani Walid, while in the counter-event (“National Conference of the Tribes of Libya”) organized by the regime in Tripoli 2000 chiefs from 851 tribes and tribal fractions were present.

---

<sup>6</sup> Endogamy, i.e. marrying within the family, e.g. marrying the paternal uncle's daughter, has sharply declined

These figures reflect the intricate and complicated set of structure of the tribal system. Tribal groupings are a loose – confederation-like - structure of several tribes, sub-tribes, clans and families, each of which has local leaders and local concerns as well as varying degrees of loyalty to the regime. Many people are urban residents, whose family names may reflect tribal affiliation, but this does not necessarily mean that the person receives or accepts the direction of his tribal elders. According to estimates some 15% has no tribal affiliation whatsoever, being descendents of Berbers, Turkish and other communities.

Therefore, the most we can claim is that while there have been several attempts at “nation-building” (starting with the establishment of the country, then its restructuring to ensure equal distribution of oil incomes, to the attempts by Qaddafi to involve the masses in direct participation in decision-making), the tribes have survived and it is still them who provide the ethical and traditional model of social organization, everything else having failed so far.

The Libyan tribal organization encompass Arab, Berber and African traditions, Islam and the moral law of the desert, and they reject every outside force and model. Only the pattern of their own is credible. And while change due to modernization and globalization is recognized, the basis of legitimacy is still felt to be the Libyan, tribal pattern of social organization. Therefore, both the regime and the opposition are referring to that and are trying to mobilize as much tribal force as possible, even if this may prove of a symbolic relevance only. The decisive question after all will be if urbanization and industrialization have exercised enough power to restructure the society along geographical, urban and professional lines in order to create new identities and loyalties, or rather to break up old tribal structures once and for all.

It is often claimed that Qaddafi behaves like a tribal chief, which raises questions as regards the context in which his power – without holding an

official state function or title – is realized. In fact, the Jamahiriyya so far has operated within the tribal framework. The 2011 “revolution” in Libya, therefore, was not (could not be) a real, deep-rooted social initiative, but wanted to challenge the present system of power distribution, and as such can and should be understood as a tribal struggle.

It is about power, and not about social concerns (contrary to what was happening in Tunisia and Egypt). Benghazi, by putting forward its claim to become the new centre<sup>7</sup>, is fighting a regular tribal – patrimonial – war for power. Its policies of alliance is reflecting that, too: the West should provide the opposition with money, arms and protection, and should do it at once. In this context, the demonstrations of the Arab spring, the internet revolution, etc. (in the “virtual sphere”) were only providing the opportunity to oust Qaddafi and the old elite from power (in the “real sphere”). The former ministers and other government officials switching sides and joining the opposition tried to grasp and capitalize on the opportunity and (re-) establish the power of their tribes.

By framing their claim in the context of the Arab spring and by having Ahmed al-Zubair Ahmed Sanusi, a descendent of King Idris among their ranks, they ensured international and regional support in the “virtual sphere”. Yet, Ahmed al-Zubair Ahmed Sanusi and the opposition’s contacts to the – suppressed - religious leaders of the country, provide the necessary religious legitimacy to gain the “real sphere” as well. Should this logic prevail, the Transitional National Council will have successfully completed a coup d’état (which will probably called a “revolution” later), and a new tribal leadership/alliance will lead the country and control its oil wealth. This is made even more probable by the lack of a Libyan “middle class”. The logic of the patrimonial system cannot allow the emergence of anything independent.

<sup>7</sup> Benghazi was the centre of the Kingdom and there has been an almost historical rivalry between Tripoli and Benghazi

Qaddafi’s power rested on the strong intelligence and security forces, who were carefully selected from the committed tribes of tribal fractures<sup>8</sup>, who paid to him blind obedience, as such, they – together with a very small group of intelligentsia vocal in his and their praise<sup>9</sup> – constitute the upper echelon of the Libyan society, the khassa, or the privileged.

Everybody else belongs to the commoners, the ‘amma, thus manifesting the traditional “ruler-subject” paradigm. When in the mid-1980s the small private enterprises were finally closed down<sup>10</sup>, they extinguished the financial conditions of a cautiously emerging “middle class”, who were, therefore, eliminated once and for all. While data are scarce on the later (again) permitted small trade, we can only suppose that the once terminated economic positions and contacts were later given to those faithful to the regime and to Qaddafi.

Closing and opening the economic enterprises was about the re-distribution of economic contacts, and was, therefore, a classical patrimonial process. As a result, in the absence of a “middle class”, the new power centre is going to win. While Tunisia and Egypt are going to organize their future on the basis of new values, Libya will pursue the patterns offered by tribalism further.

### **The authors work at the Hungarian Institute of International Affairs**

#### **References:**

MSNBC.com: Gadhafi, rebels vie for loyalty of Libyan tribes. [http://www.msnbc.msn.com/id/43049164/ns/world\\_news-mideast\\_n\\_africa/t/gadhafi-rebels-vie-loyalty-libyan-tribes/](http://www.msnbc.msn.com/id/43049164/ns/world_news-mideast_n_africa/t/gadhafi-rebels-vie-loyalty-libyan-tribes/)

<sup>8</sup> E.g. his son, Khamis was heading the Khamis Brigade, the best equipped elite unit of the Libyan Army

<sup>9</sup> In the past decades it was, and still is, a constant, every night program of the Libyan state television to invite poets to the studio, who, while discussing political events, were (are) reciting odes in praise of Qaddafi and the regime

<sup>10</sup> The process, in fact, took several years, as the regime started to eliminate small trade already at the end of the 1970s



The Tripoli Post: Libyan Communal, Tribal Leaders Call for United Front at Istanbul Conference. <http://www.tripolipost.com/articledetail.asp?c=1&i=6079&archive=1>

The Tripoli Post: Libyan Tribes Call for End to Armed Uprising. <http://www.tripolipost.com/articledetail.asp?c=1&i=5974&archive=1>

Jamestown Foundation: Libya's Warfalla Tribe Switching Loyalties? [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx\\_ttnews%5Btt\\_news%5D=38003&tx\\_](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38003&tx_)

## LÍBYA: PERSPEKTÍVY A ODPOVEDE MEDZINÁRODNÉHO SPOLOČENSTVA

Radoslav Kusenda

**Od 31. marca 2011 prebieha vojenská operácia pod vedením NATO v Líbyii - Spojený ochranca (Unified Protector). Zahájeniu operácie predchádzali hektické rokovania v rámci OSN počas prijímania rezolúcií č. 1970 a najmä 1973, alebo neskôr skupiny krajín na čele s Francúzskom v Paríži, ktoré sa neskôr preniesli na pôdu NATO.**

**Operácia medzinárodného spoločenstva začala 20. marca a NATO ju plne prevzalo o 11 dní neskôr. Po sérii náletov, ktoré mali zabezpečiť bezletovú zónu nad Líbyou a zlikvidovať centrá riadenia, z ktorých boli vedené útoky proti povstalcovi, ale aj obyvateľstvu, predĺžilo NATO začiatkom júna mandát svojej operácie o ďalších 90 dní a zmenilo taktiku. Do operácie nasadilo bojové vrtuľníky, schopné efektívnejšie likvidovať ciele ako doteraz nasadené bombardéry. Dôvodom bolo najmä maskovanie sa Kaddáfího jednotiek medzi obyvateľstvom a presnejšie útoky na infraštruktúru.**

Paralelne sa posilnilo medzinárodné úsilie zamerané na odstránenie Kaddáfího. Hoci to rezolúcia 1973 explicitne neuvádza, je zrejmé, že ďalší vývoj a normalizácia v krajine je možná len s novým vedením, teda bez Kaddáfího. Navyše

bolo na Kaddáfího podané trestné oznámenie na medzinárodný súdny dvor v Haagu za porušovanie ľudských práva a slobôd. Kaddáfího dcéra kontrovala podaním žaloby na NATO v Bruseli za úmyselné bombardovanie civilných cieľov. Treba však pre objektivnosť konštatovať, že režim líbyjskeho vodcu M. Kaddáfího, ako aj opozičné sily sa počas vzájomného konfliktu dopustili vojnových zločinov. Prvého júna o tom informovala špeciálna vyšetrovacia komisia Rady OSN pre ľudské práva (UNHRC). Členovia podľa nej našli dôkazy, že Kaddáfího sily použili neprimeranú silu proti demonštrantom, prinajmenšom v prvých dňoch protestov, čo viedlo k významnému počtu úmrtí a zranení. Komisia preto vyslovila záver, že vládne sily spáchali vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti.

Operácia v Líbyi poskytuje pre NATO príležitosť zhodnotiť a porovnať predsavzatia Lisabonského summitu s realitou. Nová strategická koncepcia NATO, ktorá bola prijatá minulý rok v Lisabone okrem iného naznačila ako by mali vyzerat' budúce operácie NATO, ako by mali byť v súlade s rezolúciou BR OSN, ako by malo NATO vystupovať v medzinárodnom systéme krízového manažmentu.

S odstupom času možno konštatovať, že spojenecké prostredie zaznamenalo isté zmeny. Americká angažovanosť v Afganistane a Iraku,

kde sa plánuje postupné sťahovanie síl a je zamestnaná obavami ako a či Irán využije možné mocenské vákuum v regióne, nezohrala úlohu lídra v príprave líbyjskej operácie. Tú prenechala na európskych spojencov v Londýne a Paríži. Osobitne Paríž angažovane vystupoval v tejto úlohe a je otázka do akej miery bol motivovaný upadajúcimi preferenciami prezidenta Sarkozyho alebo skutočne kritickou situáciou v Misuráte, ktorú údajne len hodiny delili od pádu do rúk Kaddáfího jednotiek. Na druhej strane sa Francúzsko iste snažilo aktívne vystupovať aj z pozície lídra stredomorského priestoru a zakladateľa Stredomorskej únie, kde chcelo potvrdiť svoje postavenie aj vo vzťahu k ostatným krajinám regiónu. Každopádne Francúzsko zohrávalo a zohráva kľúčovú úlohu pri plánovaní a výkone operácie Spojený ochrana.

Pomerne neočakávané bolo správanie Nemecka, ktoré sa už predtým pomerne neštandardne zdržalo hlasovania pri rez. BR SON č. 1973, čo vyvolalo prekvapenie a aj kritiku niektorých spojencov. Podobne ako vo francúzskom prípade, jedným z hlavných motívov boli paradoxne vnútropolitické súvislosti. Podobne ako havária vo Fukušime motivovala kancelárku Merkelovú zmeniť svoju pozíciu k jadrovej budúcnosti Nemecka, tak aj operácia v Líbyi priniesla nové momenty. Nemecký zástupca v Severoatlantickej rade čelil širokému spektru obvinení z blokovania príprav operácie. Dôvodom boli zemské voľby, ktorých priebeh sa nie jednoznačne vyvíjal v prospech vládnucej koalície a vyvrcholením boli voľby v Baden-Württembergu, kde pravicová CDU po mnohých rokoch stratila dominantné postavenie.

Bolo príznačné, že celú agendu operácie proti Líbyi v Paríži manažovala priamo administratíva prezidenta (minister Juppé sa o uznaní Dočasnej národnej rady dozvedel až post factum) a v prípade Nemecka, to bola administratíva kancelárky, ktorá priamo menila rozhodnutia MZV.

Takisto nejednoznačné správanie Talianska v úvodných fázach konfliktu bolo rušivým momentom

a bolo spôsobené najmä ekonomickými záujmami a energetickou bezpečnosťou. Z operačného hľadiska sú základne NATO v Taliansku kľúčové pre úspešný výkon operácie.

Diskusie v Severoatlantickej rade pred schválením operácie neboli jednoduché a bez dramatických momentov. Taká situácia však býva pravidlom pred dosiahnutím konsenzu v tak širokospektrálnej koalícii. Dôležitými okolnosťami pri rozhodovaní Severoatlantickej rady boli aj pozície ostatných regionálnych medzinárodných organizácií ako sú v tomto prípade Liga arabských štátov a Africká únia. Ich podporné stanoviská mali zohrať úlohu pri vytváraní nátlaku na Kaddáfího odstúpenie. Popri rezolúcii BR OSN č. 1973 toto bol druhý veľmi dôležitý faktor aj pre samotné NATO. Bola to prvá vojenská operácia NATO v Afrike (predtým NATO asistovalo v Darfúre, viedlo protipirátsku operáciu v Adenskom zálive a participovalo pri výcviku a formovaní jednotiek Africkej únie). NATO vychádza z toho, že všetky operácie mimo teritória NATO si aj v budúcnosti budú vyžadovať okrem mandátu OSN aj silnú podporu regionálnych organizácií, či už v operačnej fáze, alebo vo fáze post-konfliktnej obnovy. V posledne menovanej oblasti navyše NATO nemá požadované spôsobilosti, preto sú dôležité silné partnerstvá s organizáciami, ktoré ich majú alebo projektujú mať. EÚ je jedným z prioritných partnerov. Takisto Africká únia má nezanedbateľný potenciál.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje správanie Ruska a Číny. Dvaja stáli členovia BR OSN v minulosti produkovali väčšinou vyhranené stanoviská k operáciám NATO. Tentokrát sa obe krajiny zdržali hlasovania (čím de facto umožnili schválenie rezolúcie, v opačnom prípade by ju vetovali) a aktívne vystupujú na strane proreformných síl v Líbyi. Rusko bolo dokonca požiadané o sprostredkovateľskú misiu v Deauville, ktorá bola Kadáfíim obratom odmietnutá s poukazaním na úlohu Africkej únie. Ruský splnomocnenec M. Margelov však ďalej rokuje s oboma stranami a snaží sa o ukončenie bojov a zasadnutie k

rokovaciemu stolu. Preto si Rusko ponecháva svoje zastupiteľstvá v Tripolise a Bengházi otvorené. Na druhej strane však pokračuje ruská oficiálna kritika krokov NATO v Líbyi, ktorá je však skôr zacielená na domáce auditórium a špecifickú časť medzinárodnej scény. Ruské obviňovania NATO z prekračovania mandátu rezolúcie č. 1973 a poukazovania na to, že Aliancia je takmer pred začatím pozemnej operácie sú neopodstatnené a zbytočné.

Podstatne zaujímavejšia je pozícia Číny, ktorá síce zachováva pomerne zdržanlivé správanie, nepodporujúce stratégiu NATO v Líbyi, na druhej strane vstupuje do aktívneho dialógu s Prechodnou národnou radou a snaží sa etablovať v priestore v post-kaddáfiovskom období. Rovnako udržiava ako jedna z mála veľmocí kontakt súčasnou Kaddáfího vládou a dokonca MiZV Líbye al-Ubajdí navštívil Peking. Už teraz Peking poskytuje 2 mil. USD Tunisku a 1 mil. USD Egyptu na zvládnutie utečencov z Líbye. Bude zaujímavé sledovať, či čínske motívy na užšiu spoluprácu s regiónom sú podložené len ekonomickými alebo aj mocenskými záujmami. Odhodlanie Prechodnej národnej rady produkovať 100 tisíc barelov ropy denne určite neuniklo čínskym diplomatom.

Je prirodzené, že spomedzi medzinárodných aktérov treba spomenúť aj EÚ. Jej doterajšie vystupovanie v otázke Líbyie bolo pomerne limitované. V otázke zabezpečenia výkonu rezolúcie 1973 sa EÚ obmedzila len na zabezpečenie humanitárnej pomoci, a to aj len tom prípade ak ju OSN (OCHA) o to požiada. Takáto situácia zatiaľ nenastala. Druhým momentom je politické pôsobenie EÚ v priestore. Pozornosť novovzniknutej ESVČ a jej šéfky C. Ashton sa sústreďovala najmä na Tunisko a Egypt. Výsledky však neboli povzbudzujúce a v tomto období sa C. Ashton stretla aj s prvou oficiálnou kritikou (belgický MiZV). Okrem toho, že ESVČ narážala na koncepčné problémy a vlastnú nepripravenosť, musela prekonávať aj fakt že niektoré členské krajiny EÚ boli po bilaterálnej línii ďalej ako oficiálna politika EÚ. Tento fakt relativizuje

skutočnú pridanú hodnotu ESVČ a orgány EÚ by si mali vyvodit' príslušné lessons learned.

Napriek tomu EÚ má pred sebou široké pole pôsobnosti v oblasti posktkonfliktnej obnovy krajiny, reformy bezpečnostného sektora, ustanovenia štátnych a legislatívnych štruktúr, teda za predpokladu, že situácia sa nebude vyvíjať smerom k humanitárnej katastrofe. Jednou z prvoradých úloh medzinárodného spoločenstva v uvedených krajinách je asistancia a pomoc pri zabezpečení slobodných a férových volieb, z ktorých vzíde legitímna reprezentácia s mandátom normalizovať situáciu.

Mnohí analytici poukazujú na to, v čom sú odlišné „arabské revolúcie“ od roku 1989 vo východnej Európe. Iste, nejde tu o dramatickú zmenu režimu, zmenu filozofie vedenia spoločnosti, etablovanie úplne iných ekonomických princípov. Na druhej strane však je potrebné poukázať na tiež, takmer 40 ročné pôsobenie autoritárskych režimov s nie celkom pozitívnou väzbou na dodržiavanie ľudských práva a slobôd. Režimov, ktoré si takisto vytvorili určitú vrstvu spoločnosti, ktorá je existenčne závislá na systéme a bude ju podporovať do posledného dychu. V tomto je historická paralela podobná a z nej je potrebné vychádzať. Nie je namieste idealistická predstava o budovaní demokratickej spoločnosti vychádzajúcej z liberalizmu anglosaského typu. Všetky krajiny majú svoje špecifiká, umocnené v tomto prípade aj silnými religióznymi a klanovými skutočnosťami.

Dosiahnutie slobodných a férových volieb by bolo nesporným víťazstvom proreformných síl. Takýto postup však nesie v sebe isté riziká, medzi ktorými je napríklad aj prítomnosť radikálnych islamských elementov na politickej scéne. Hoci sú indície, že Al Káida a jej podobné formácie nie sú prítomné v politických hnutiach napr. v Egypte, nedá sa vylúčiť, že ide o akúsi stratégiu spiacich buniek, ktoré sa oživia až v novom systéme. Možno paranoidná predstava, ale nie nereálna.

Západné spoločenstvo má v tejto situácii na výber pomerne obmedzené spektrum nástrojov.

Prvá skupina, nazvime ju demokratizačných inštrumentov, by sa mala orientovať na už spomenutý slobodný a férový priebeh volieb. Zámerne sa nepoužíva slovo - demokratických - volieb, čo môže byť predčasné a politicky nekorektné. Navyše ide stále o prechodné obdobie, v ktorom sa inštitúty novej spoločnosti len zakladajú a rozvíjajú.

Popri EÚ bude želateľné iniciovať diskusiu o pomoci v tejto oblasti aj na pôde OBSE. Jej Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR) má k dispozícii jedinečnú metodológiu monitoringu volebných procesov v priestore OBSE. Vychádzajúc z faktu, že členmi OBSE sú aj krajiny strednej Ázie, kde politické a klanové systémy majú viac menej podobnú štruktúru ako krajiny severnej Afriky, je možné predpokladať, že ODIHR môže naplniť svoje poslanie aj v tomto teritóriu. Je dôvod domnievať sa, že ODIHR má kapacitu efektívne asistovať technickej stránke volieb. Optimálne by bolo, keby pozorovateľská misia OBSE úzko koordinovala svoju činnosť s inými pozorovateľskými misiami, napr. s Ligou arabských štátov. Tento jednoduchý scenár skrýva v sebe mnoho politických akcentov, ktoré sú však prekonateľné. Tu si treba pripomenúť na pôde OBSE dlhoročnú a neopodstatnenú kritiku Ruska a jeho spojencov voči ODIHR. Navyše účasť pozorovateľov OBSE na decembrových parlamentných a marcových prezidentských voľbách v Rusku je stále otvorená, čo dodáva téme ďalší rozmer.

Prípadnou účasťou OBSE na volebnom monitoringu v Egypte, Tunise, neskôr v Líbyi sa otvára široké pole pre pôsobenie mimovládnych organizácií v spomenutých krajinách. Západné spoločenstvo by malo aj naďalej prikladať dôraz na rozvoj miestnej občianskej spoločnosti, kde úloha mimovládnych organizácií je nezastupiteľná. Aj slovenské mimovládne organizácie majú know-how v tejto oblasti. Dlhodobé monitoriny miestnych médií, kampane na mobilizáciu voličov, expertíza na volebnú legislatívu to sú všetko oblasti kde by slovenskí aktivisti vedeli pomôcť.

Existuje presvedčenie, že pre novozvolených predstaviteľov Egypta, Tuniska alebo Líbye môže byť potvrdenie o legitímnosti férových a slobodných volieb od renomovanej medzinárodnej organizácie akou je OBSE vítanou vstupenkou do budúcich partnerských vzťahov s EÚ a NATO.

Druhým rozmerom je ekonomická spolupráca a rozvojová pomoc. Demokracia málokedy rozkvitá bez ekonomického rastu. Úlohou západných demokracií bude poskytnúť ekonomickú pomoc pre región. Dobrým signálom bolo rozhodnutie G8 vo Francúzsku, kde odsúhlasili svetoví lídri finančný plán pomoci novým arabským demokraciám vo výške cca 50,5 mld. € na tri roky. Nové partnerstvo ponúka okrem finančnej pomoci aj politickú podporu, ktorú lídri najväčších ekonomík sveta tlmočili v deklarácii „Nový elán pre slobodu a demokraciu: Deklarácia G8 z Deauville“. V nej vyjadrili odhodlanie podporiť reformný proces v krajinách severnej Afriky, na Blízkom východe, ako aj v regióne subsaharskej Afriky. Zaviazali sa rovnako byť garantmi stability a bezpečnosti a mieru. Samotná EÚ pripravuje reformu svojich partnerských inštrumentov, ktoré budú zahrňovať aj finančnú pomoc. Nedávno schválená revízia susedskej politiky nazvaná „A new response to a changing Neighbourhood“ prináša konkrétnu podobu smerovania tohto úsilia. Je dôležité, že jej napĺňanie bude podmienené postupným plnením reformných krokov (more for more).

Západné a arabské krajiny zapojené do vojenskej operácie proti líbyjskému režimu sa dohodli na zasadnutí kontaktnej skupiny v Abú Zabí, že poskytnú povstalcov podporu v miliónovej výške. Taliansko prisľúbilo líbyjským povstalcov 400 miliónov eur, Francúzsko prispeje 290 miliónmi a Katar sa chce podieľať sumou vo výške asi 123 miliónov eur. Podľa Talianska sú peniaze určené na splatenie „každodenných potrieb“ Dočasnej národnej rady. Líbyjskí povstalci pritom uviedli, že v nadchádzajúcich štyroch mesiacoch budú potrebovať až dve miliardy eur. Okrem iného mala v Abú Zabí vzniknúť aj dohoda o podpornom fonde

dotovanom zúčastnenými krajinami, z ktorého budú financovaní protikaddáfiovskí povstalci.

Súčasná situácia v Líbyi a susedných krajinách mobilizuje zahraničnopolitické kapacity západného spoločenstva. Je dôležité, aby bolo prítomné silou, tam kde to je nevyhnutné, demokratickou expertízou tam, kde je to potrebné a ekonomickou pomocou, kde je to vítané. Napriek optimistickým vyhláseniam ministrov obrán po stretnutí v Bruseli začiatkom júna sa Kaddáfího režim nemieni vzdať, pokračujú intenzívne boje, sprostredkovateľské iniciatívy sú málo viditeľné a čoraz viac sa hovorí o rozdelení krajiny. Kaddáfí zaujal vyčkávaciu taktiku a spolieha sa na vyčerpanie spojencov v leteckých náletoch. Nórsko už oznámilo, že k 1.8. sťahuje svoje F-16 z operácie. Scenár rozdelenej Líbye s prozápadnou Kyrenaikou a kaddáfiovskou západnou Líbyou nie je najoptimálnejším riešením

(tretím možným aspirantom na časť juhozápadnej Líbye sú berberské kmene ovládajúce horské oblasti Nafusa). Vytvorí sa tak v severnej Afrike izolované latentné ohnisko napätia, ktoré aj napriek embragu bude podporované represívnymi režimami, predovšetkým v Afrike. Okrem toho bude podporovať nelegálnu migráciu smerom do Európy a sabotovať energetické kapacity Kyrenaiky. Toto všetko bude viazať pozornosť NATO a EÚ a napäté rozpočty krajín zúčastnených na operáciách, či už vojenských alebo civilných. Preto bude dôležité venovať maximálnu pozornosť stabilizácii regiónu diplomatickou cestou, osobitne ak sa na horizonte objavujú nové konflikty v Sýrii a Jemene.

**Autor pracuje na MZV SR. Tento článok vyjadruje osobný názor autora.**

## **Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy (CENAA)**

je think-tank, ktorý pôsobí v oblasti medzinárodných vzťahov, zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Okrem výskumu v týchto oblastiach CENAA pripravuje analýzy, štúdie, vydáva odborné publikácie, vrátane Panorámy globálneho bezpečnostného prostredia a Transatlantických listov, organizuje workshopy, konferencie, diskusné kluby pre študentov slovenských univerzít a ďalšie aktivity ako napríklad letnú školu pre mladých profesionálov, ktorou prispieva do vzdelávania mladej odbornej komunity z Balkánu, východnej Európy a Kaukazskej oblasti. CENAA zároveň každý rok organizuje aj Slovenské strategické fórum, ktoré je exkluzívnou platformou odborníkov z ministerstiev, parlamentu, think-tankov, mimovládnych organizácií a akademikov. Cieľom projektu je otvorene prediskutovať najdôležitejšie aktuálne otázky medzinárodných vzťahov a európskej bezpečnosti. Okrem aktivít na Slovensku je CENAA zaangažovaná do tranzičných projektov zameraných na odovzdávanie a aplikáciu slovenských skúseností z integračných procesov predovšetkým vo východnej a juhovýchodnej Európe, a tiež pôsobí v širšej medzinárodnej odbornej komunite a participuje na medzinárodných výskumných projektoch v oblasti medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky.

**Podrobnejšie informácie o našich aktivitách nájdete na [www.cenaa.org](http://www.cenaa.org)**

**ISBN 978-80-9700041-7-0**